

ՆՈՐ ՕՂԱՅՈՒ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշէր, մեր տղայութեան ժամանակ երբ բնաբանութիւն կը սորվէինք վարժարանաց և լիկէոնաց մէջ Կանոյի դասագրոց որ պատկերին վրայ այնչափ հետաքրքրութեամբ և սիրով կը նայէինք:

Այն պատկերը կը ներկայացընէր մեծ օգապարիկ մը իւր մակոյ, կողմն հանդերձ մոլորեալ ամպերու մէջ, յորում կը գտնուէր մարդու մը մանրադիր կերպարանքը որ ունէր ի ձեռին նշանի գրօջ մը:

Մեզ պատանեացս այն ժամանակ նախանձ և մեծ փափագ մը կու գար օգապարիկն կողովին մէջ հանգչած բարձրանալ դէպ ի վեր: Մեծ սիրով և փութով կը սորվէինք դասագրոց այն զլւիւր, յօտութեամբ կը լուծէինք օգապարիկն տաշարկութեանց հաւատարմութիւնները, ուրախութեամբ կը գտնէինք քիմիական զօրութեանց քանակն որոշող ձևերն որք կարևոր են ջրածին կազը առաջ բերելու, օգապարիկը ուռեցնելու համար, և զասընկերներէս շատերը ի վերջ այս դասախօսութեան եռանդեամբ կ'աղաղակէին. ինչ պատճառաւ մենք ալ պիտի չճանապարհորդենք օգապարիկն:

Բայց օգապարիկը ցարդ խիստ քիչ անգամ կը տեսնուին մեր հըրապարակաց մէջ. գրեթէ ոչինչ յառաջադիմութիւն ըրած է ամբողջ դարու մը մէջ: Թէպէտ բուն գնտոյն նիւթը բարւոքած է, յիրաւի ուսումնասիրած են աւելի խնամքով մթնոլորտի հոսանքները, բայց գրեթէ նոյն վտանգները որք կրնային հանդիպիլ Մոնկոլֆիէի, 1783ին յԱնոնէ, արդ ևս կրնան հանդիպիլ իսնի, Թ'Արգոուայի, Կատարի, Նատարի և Ժիֆֆարի, այս վերջին ամաց մէջ կատարած արշաւանաց մէջ:

Այս պատճառաւ ահա, թէպէտ ցաւագին պատահարներն քիչ են օդային ճանապարհորդութեանց մէջ, սակայն սակաւք կը համարձակին արհամարհել այս առաքալելեալ վտանգները որք մեծաւ մասամբ չափազանցութիւն են, և չեն կրնար վայելել հրաշալի և գեղեցիկ տեսարաններ:

Թէ յիրաւի օգապարիկ վտանգները մասամբ չափազանց են և մասամբ երեակայական, ես իսկ անձամբ փորձեցի և համոզուեցայ ի Միլան Կատարի հետ չու մը ընելով: Որոշեցինք երկուշաբթի ժամը 4 ին, և որոշեալ ժամուն պատրաստ էի ճանապարհորդ ընկերօքս: Անձ մը որ օգապարիկ ծանօթութիւն չունի, կը կարծէ թէ վտանգներէ ազատ լինելու համար զօրաւոր և հաստատուն լինութիւն մը պէտք է, որոյ վրայ հանգչին այն նուրբ շուանները՝ յորոց կը կախուի մակոյին. ուստի մեծ տապաւորութիւն կ'ընէ այն անձին վրայ զիտնալ և տեսնել թէ գնտոյն պատաստը ձեացած է ճենական մետաքսեայ պարզ կտաւէ, զոր գազդիացիք կը կոչեն (ponghée), օծեալ ի ներքուստ և յարտաբուսալ անթափանց վերնիշէ քանի մի խաւերով:

Կարծես թէ մատով իսկ կրնաս ծածկել զայն, և սակայն այսպիսի թեթիւ կտաւ մը կարող է քանի մի կենդինար ծանրութիւն վերցունել:

Երբ հասանք, օդապարիկը գեռ պտտրաստ չէր, Կօտար փոխառնակ ջրածին կազը գործածելու որ օդէն 14 անգամ թեթիւ է, լաւագոյն համարեցաւ թէ արագ պատրաստութեան և թէ խնայութեան համար գործածել լուսաւորութեան կազը որ երկու անգամ միայն թեթիւ է քան զօդ: Երկայն կտաւէ վերնի խաւար խողովակ մը կը հաղորդէր զկազն օդապարիկին՝ որ բաւական արագութեամբ կ'ուռէր. 4 ու կէսին գործողութիւնը լմնցաւ: Կօտար կարմեցես խեցեցետի նման վերջապէս լմնցուց իր վերջին արամագրութիւններն առ բեռնակիրս որք իրեն կ'օգնէին, ուռնիէ կողովին տակը դրին աւազի պարկը և կազային ըմպելիքներ ճամբորդութեան մէջ ըմպելու համար. լուսանկարիչը կ'սպասէր վայրկենին՝ յորում կարենար ճաշապարհորդաց նկարը հանել յետագայից աւանդելու համար. Ժողովուրդն ալ անհամբերութեամբ կ'սպասէր մեր յամպս վերելութեան. յետին ողջոյնները տրուեցան, այն ատեն Կօտար մերձեցաւ մեզի, և իւր քաղցր Ժպիտով ըսաւ. Պարոնայք, եթէ կը հաճիք տեղերնիդ կեցէք:

Ամենայն զգուշութեամբ և հանդարտութեամբ մակուկին մէջ մը տանք:— Դու այս անկիւնը, զու հոս, զուսն ալ եզերքին կռթնէ. ես մէջտեղը կը նստիմ. ձեռքդ հոս, դիր, շատ աղէկ. ահաւասիկ կը բարձրանանք, խնդրեմ ամենեւին մի չարժիք:

Ուռնիէ կողովին մէջ Կօտար զմեզ ամէնքս ալ արուեստաւորի աջօք և սիրով տեղաւորեց, խառնիճաղանձը հեռացնել տուաւ, յետոյ աղաղակեց առ լուսանկարիչն.

— Պատրաստ ես:

— Պատրաստ:

— Ուշագրութիւն. քաշէ:

Արագահան գործիք մը մի քանի երկվայրկենի մէջ իւր գործողութիւնը աւարտեց. վերջապէս լուսանկարիչն ալ դռն եղաւ, և մենք պատրաստ էինք մեկնելու:

— Թողուցէք ամէն բան:

Քսան կորովի բազուկներ, որ զմեզ գնաւորն հետ գամեր էին երկրի վրայ, թուլացան այս հրամանին վրայ. օդապարիկը կը ձգէ մակուկին չուանները և առ երկվայրկեան քանի մի մէզը արագութեամբ կը բարձրացնէ զմեզ օդոյ մէջ:

Ո՛հ, ինչպէս քաղցր օդ մը կը շնչէինք, վերջապէս երկրէ ազատեր էինք և մթնոլորտին մէջ էինք:

Արդեօք երբեմն փորձեր են մեր ընթերցողք հեռագէտ գործւոյն հակառակ կողմն զիսեղ, անշուշտ դիտեր են որ ֆիզիզական պարզ

օրինաց մը պատճառաւ՝ առարկայները այնքան փոքր, բայց ամենա-
վըճիտ և կատարեալ կը տեսնուին :

Սոյն այս զգացմունքը մենք ալ ունեցանք երկրէս հազարաւոր
մէզր հեռանալու ժամանակ. ձեռքերնիս հաստատուն բռնած մակու-
կին չուանները, գլուխնիս դուրս հանած՝ նոր հրաշալի տեսարանները
կը դիտէինք՝ որ անթիւ հազարամէզրէ յօրինեալ հորիզոն մ'էր :

Ի՞նչ խեղճ բան կը տեսնուէր մեր մեծ Միլան քաղաքը, լի եռան-
գեամբ և շարժուն կենօք, որ այսչափ քիչ միջոցի մէջ կէտաչափ
ամփոփուէր էր, և հազիւ երբեմն երբեմն կը հասցնէր առ մեզ իւր
ճարտարագործ հաստատութեանց մետաղական ձայներն և արձա-
գանքը :

Ուր էին, չէինք կրնար զանազանել իւր բարձրաբերձ և մեծակա-
ռոյց շէնքերն և պալատները, իւր հրաշալի մայր եկեղեցին, և մեծա-
գործ կրպակներն և արուեստանոցներն :

Լոմպարտեան ընդարձակածաւալ դաշտերն և մարգագետիններն
չրջապատեալ ՚ի բիրաւոր ծառոց և ոռոգեալք ՚ի վտակաց, փոքր
պարտիզի մը բաժանմանց կը նմանէին, և ծառերը՝ խոնաւ դաշտաց
վրայ բռննող մամուռներու չափ կը տեսնուէին :

Արահետ և օձապտոյտ պողոտաները՝ ամենաբարակ և սպիտակ
երիզի մը կը նմանէին որք դաշտաց անհուն կանաչութեան մէջ կը
կորսուէին. երկաթէ աւղին միխրագոյն ճամբուն վրայ՝ թղթի վրայ
քաշուած ոչինչ գծեր կը տեսնուէր. կապտագոյն լճակք՝ ողորկ և
փայլուն փոքր հայելոյ մը կը նմանէին. եկեղեցիք և զանգակա-
տունք, գիւղական տնակք, փոքր տղայոց ընծայ տրուած խաղալիկ-
ներու կը նմանէին :

Ատտա և Դիչինո գետերը աւազախառն հեղեղատի մը կը նմա-
նէին, կ'երևէին և կ'աներևութանային մեր աչաց առջև ըստ ուղղու-
թեան մթնոլորտային հոսանաց որ կը ձգէր զմեզ աստ կամ անդ ընդ
լոմպարտեան գեղեցիկ երկնաւ :

Միայն սաստիկ արեւը մեր գլխուն վրայ կարծես թէ կը մրճահա-
րէր և կը պապակեցնէր մեր շրթունքը. բայց մենք այնու հանդերձ
բնութեան գեղեցկութենէն հրապուրեալք անթիթ սեւեռեալ աչք
կը դիտէինք այս տեսարանը. մեր խորհրդաւոր լուսթիւնը ոչ դժ-
խէր ընդհատել. բայց մարդ վասն զի ամէն բանի կը վարժի՝ առաջին
զգացմունքը անցնելէն վերջը՝ այսպէս մենք ալ վարժեցանք և տեսա-
րանն այլ ևս իւր հրապուրանաց մէկ մասը կորոյս : Սկսանք ուրա-
խութեամբ և առատաբար խմել, յետոյ յաջորդեց խօսակցութիւնը
և այցետոմսերու փոխանակութիւնը :

Շարունակելի :